

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ

DOI 10.31558/2519-2949.2024.4.7

УДК 323.39: 316.658:004.438

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2433-5836>

Кравець А. Ю., Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ:
ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ

Соціальні мережі є невід'ємною частиною сучасного інтернет-простору. Інтернет-простір, в свою чергу, виступає потужним інструментом впливу, який має яскраво виражені соціальні та політичні наслідки. Крім цього, він сприяє розвитку нових форм комунікації, в тому числі політичної. Підкреслимо, що роль соціальних медіа в політиці невпинно зростає порівняно з традиційними ЗМІ. Кожна з популярних соціальних мереж наразі налічує понад мільйон користувачів й їх кількість невпинно збільшується. Недивно, що до активних у соціальних мережах медійних персон поступово долучаються й політичні діячі. Сьогодні важко уявити відомого закордонного або вітчизняного політика, який не мав би сторінки у соціальних мережах. Зауважимо, що соціальні мережі виступають в якості важливої складової сучасного політичного простору та стають одним з основних інструментів комунікації між політичною елітою та громадянським суспільством. З іншого боку, соціальні мережі стали ефективним інструментом закордонних і вітчизняних політичних PR-кампаній, вони свідомо використовуються політичними елітами для впливу на свідомість та поведінку виборців. Тому дослідження їх ролі у політичному процесі, а також наслідків використання набуває все більшої актуальності. Констатуємо, що соціальні мережі мають сталі позитивні характеристики, а саме: низький поріг входу, швидкість передачі інформації, відсутність просторово-часових меж взаємодії тощо. Водночас, використання соціальних мереж має яскраво виражені негативні наслідки: перетворення реальної політики на символічну, поширення негативної або неправдивої інформації, політична маніпуляція, тролінг, ботоферми тощо, а їх активне використання ускладнює процес раціонального усвідомлення політичної дійсності. Підкреслимо, що демократизація політичного процесу не означає повну відсутність контролю за інформацією, яка розповсюджується через соціальні медіа. Тому, сьогодні ми маємо говорити не стільки про зростаючу роль соціальних мереж в політичному процесі, скільки про її соціальні та політичні наслідки.

Ключові слова: політичний інтернет-простір, соціальні медіа, соціальні мережі, політичний процес, політична комунікація, політична маніпуляція

Вступ. Існує ціла низка публікацій вітчизняних і закордонних науковців, присвячених інтернет-простору та соціальним мережам як різновидам соціальної та політичної комунікації. Серед дослідників, що займаються цією проблематикою виокремимо: Н. Чижову, М. Сидорова та Д. Табакова, Г. Фаррелла, Ю. Данько, М. Кастельса, А. Янченко, Є. Журавську та інших. Більшість із зазначених авторів наголошують на тому, що інтернет є важливою частиною політичного комунікативного простору, а комунікація через соціальні мережі є одним з найпотужніших різновидів комунікації, зокрема, політичної. Проте, тільки окремі автори говорять саме про роль політичного інтернет-простору й соціальних мереж як його складової частини, виокремлюючи при цьому позитивні та негативні наслідки.

Метою статті є аналіз ролі соціальних мереж у політичному процесі, артикуляція та систематизація позитивних і негативних наслідків.

Аналіз публікацій за темою дослідження. Серед науковців, які досліджують інтернет-простір як різновид комунікацій, що має соціальні та політичні наслідки, виокремимо Н. Чижову, яка зазначає, що: «Інтернет виступає як невід'ємна частина соціального і комунікативного простору, який

взаємодіє із внутрішнім і зовнішнім соціальним середовищем, дає можливість не тільки передачі інформації, а й підтримки зв'язків [11].

Результати дослідження. Вітчизняні дослідники М. Сидоров та Д. Табаков вважають, що: «Інтернет вже набув такого розвитку, що став одним із найпотужніших різновидів комунікації і засобів впливу як на думки (свідомість), так і на дії індивідів і груп людей» [9]. При цьому, за словами дослідників, інтернет-простір виступає як «простір віртуальних комунікацій і віртуальних впливів, що мають реальні соціальні та політичні наслідки» [9].

Як зазначає Г. Фаррелл: «Інтеграція ефектів Інтернету з поточними політичними дебатами та належне використання надзвичайних даних, які він може надати, вимагає хороших причинно-наслідкових аргументів і уваги до їхніх основних механізмів» [15]. У даному випадку, влучною є цитата Ю. Данько: «Політика неминуче приходиться туди, де є будь-яка масова аудиторія» [6]. Тому не дивно, що роль інтернет-комунікації непинно зростає з кожним роком.

М. Кастельс називає сучасні інформаційно-комунікаційні технології одним із найбільш значущих чинників у створенні нового суспільного укладу. І пояснює це тим, що «завдяки посиленню мережі нових засобів інформації лідерство стає персоналізованим, а шлях до влади лежить через створення віртуального іміджу» [13]. Відповідно, за словами дослідника, «сучасні інформаційні технології приводять до активного розвитку нових форм політичної комунікації, у тому числі в онлайн-просторі» [13].

Дійсно, у сучасному світі інтернет-простір має надважливе значення, адже він є одним з основних інструментів політичної комунікації: як передачі інформації, так і отримання зворотного зв'язку. Важливу роль, в даному випадку, мають соціальні медіа. Так, за словами А. Янченко: «Соціальні медіа, що виникли як результат конвергенції мас-медіа та інтернет-технологій, показують значне зростання аудиторії користувачів, тиснучи на телебачення та пресу» [12, с. 153-157]. Серед найперспективніших соціальних медіа дослідник виокремлює сайти соціальних мереж, блоги, сервіси мікроблогінгу, сайти користувальницьких фото- та відео-матеріалів. Адже саме вони «забезпечують нові форми діалогу між виборцями і політичними елітами» [12, с. 153-157].

У якості підтвердження дослідник наводить приклад виборчих кампаній у розвинених країнах, які «показують, наскільки органічно соціальні медіа можуть бути адаптовані для контактів з електоратом, персоналізації меседжів, мотивації виборців» [12, с. 153-157]. Безперечно лідерство, у даному контексті, належить США. Однак, як зазначає А. Янченко «глобальні тренди свідчать про наявність наздоганяючого ефекту в більшості держав світу, в тому числі і в Україні» [12, с. 153-157].

При цьому, соціальні медіа мають важливі риси, які вирізняють їх поміж інших, а саме: «низькі бар'єри для входу та залежність від контенту, створеного користувачами» [20]. Ці риси «роблять контроль над поширенням політичної інформації менш ефективним, дозволяючи новим учасникам, які раніше були відсторонені політичним істеблішментом, проявляти активність» [20].

Як влучно зазначає Ю. Данько: «Присутність політичних акторів у соціальних мережах та блогосфері Інтернету – це унікальна можливість поєднувати просування політика і партії та основну рису іміджу будь-якого політичного суб'єкта – вседоступність» [6].

Звісно, західні політики активно використовують соціальні мережі у своїх передвиборчих кампаніях. Так, за словами О. Гоцур: «Уже сьогодні учені, при дослідженні застосування SMM у політиці, звертають увагу на виборчі кампанії Президентів США Барака Обама, Дональда Трампа, Президента Франції Еммануеля Макрона [5, с.54]. Наведемо конкретний приклад: Обама використав Інтернет із максимальною користю для своєї передвиборчої кампанії. За допомогою інтернету його команда збрала понад 160 мільйонів доларів громадських внесків, а також сформувала базу персональних даних про понад 250 мільйонів американців [16].

Надважливу роль соціальних мереж у передвиборчій агітації розуміють й вітчизняні політики. На підтвердження цієї тези наведемо наступну цитату О. Гоцур: «Соціальні мережі стали популярним інструментом реалізації PR-кампаній в Україні в силу безмежних можливостей всесвітньої павутини, яка на сьогодні диктує правила гри у PR і не тільки» [5, с.55]. В даному контексті О. Гоцур зазначає наступне: «Президентські вибори в Україні 2019 р. також виявили нові тренди – застосування потужностей діджиталу, зокрема можливостей таких соціальних мереж, як Ютуб, Інстаграм, Фейсбук, Твіттер, Телеграм» [5, с.54].

Однак, активне використання соціальних мереж не обмежуються виключно президентськими виборами. Маємо прецедент їх активного використання у виборчій кампанії до місцевих рад України 2020 року: «Кожна партія та її представники позиціонували себе на сторінках Facebook, Telegram,

Twitter, Instagram. Наприклад, партії «Голос», «Варта», «Українська галицька партія» розгорнули у соціальних мережах масштабну передвиборчу кампанію» [5, с.54].

Надважливу роль відіграють соціальні мережі й у передвиборчий період. Так, за словами Ю. Данько: «Останнім часом слідом за світовими лідерами дедалі більша кількість українських політиків і чиновників, розуміючи, що соціальні мережі є потужним важелем, здатним вплинути на політичні процеси в суспільстві, почали активно створювати акаунти в соціальних мережах» [6]. Наприклад, сторінка Президента України Володимира Зеленського у соціальній мережі Facebook, станом на листопад 2024 року, налічує 3,2 млн. користувачів і виступає важливим інструментом комунікації між головою держави та її громадянами.

Проте, варто зазначити, що політичний інтернет-простір в цілому, і соціальні мережі зокрема, надають широкі можливості не тільки для процесу комунікації між політиками та виборцями а для цілеспрямованого впливу на свідомість і поведінку останніх. Як зазначає Ю. Данько: «Широкий набір форм і методів політичної комунікації в мережі спрямовані на більш динамічний вплив на свідомість і поведінку аудиторії в мережі Інтернет у порівнянні з іншими засобами масової інформації» [6].

Цей вплив може бути цілком позитивним. Так, реальні позитивні політичні наслідки висвітлює, зокрема, О. Радченко: «Політичний дискурс Інтернет-комунікацій стає універсальним, вирішуючи у суспільстві наступні завдання: створення інформаційного контенту, передача політичної інформації, структурування політичного простору та ін.» [8].

Як зазначає Є. Журавська та інші: «Досвід виборчих кампаній показує, що є новий спосіб впливати на електорат через мережу Інтернет. Цей спосіб має низку переваг, головними серед яких є легкість і практична миттєвість опублікування будь-якої інформації, відсутність просторово-часових меж взаємодії, можливість формувати навколо теми або проблеми групу однодумців і швидкий зв'язок для моніторингу ситуації» [20].

За словами С. Булої: «Використання соціальних мереж є важливою частиною будь-якого політичного процесу незалежно від того, чи це стосується формування електорату, чи це постійне підтримання певних політичних наративів у віртуальному середовищі, чи це мобілізація суспільства для здійснення масової акції» [2].

Деякі вчені вказують на той факт, що констеляції влади були змінені цифровізацією [14]. Інші наголошують на потенціалі зміни політичної поведінки громадян шляхом, наприклад, підвищення інтересу до політики та ймовірності голосування [17] або потенціалу збільшення здатності до політичної участі [18]. І це, безперечно, позитивні аспекти.

Водночас, «посилення комунікаційної функції мережі Інтернет призводить до зміни формату масової політичної комунікації, що виникає між суб'єктами політичних відносин у широкому сенсі слова з метою впливати на свідомість населення і спонукати до певного типу політичної поведінки» [3].

Якщо метою є вплив на масову свідомість і, відповідно, спонукання до дії, ми можемо говорити про певну політичну маніпуляцію. Отже, ми поступово переходимо до аналізу негативних наслідків.

Так, за словами О. Радченко: «Розвиток політичного дискурсу призводить не лише до появи та формування нових технологічних механізмів впливу політичних акторів на суспільство, а й спричиняє зворотний процес – медіатизацію політичної діяльності, перетворення реальної політики на символічну, яка формується за медіа-форматом» [8].

На недоліки звертає увагу й Є. Журавська та інші: «Водночас, слабкі стандарти перевірки фактів в Інтернеті, низькі бар'єри для входу разом із безпрецедентною швидкістю, з якою користувачі можуть ділитися вмістом у соціальних мережах, можуть призвести до поширення дезінформації та фейкових новин, що зрештою посилять політичне неправильне сприйняття» [20].

Про позитивні і негативні наслідки говорить й П. Чеканова: «У сучасному світі інформаційних технологій соціальні мережі стали важливою частиною будь-якого політичного та соціального процесу. Завдяки їх відкритості та легкому доступу, а також простоті використання соціальні мережі стали прямою загрозою посилення маніпулятивних, психологічних впливів з кіберпростору» [10].

Не можемо не погодитись з тезою С. Булої про те, що: «Практично всі медіа-ресурси застосовують маніпулятивні технології у подачі інформації, що суттєвим чином впливає, коригує, а в окремих випадках повністю змінює політичні орієнтації чи цінності громадян» [2].

Дослідниця підіймає питання недосконалості таких популярних соціальних мереж як Twitter (нині – X) та Facebook у питанні трансляції достовірної інформації. Таким чином, соціальні мережі «залишаються одним із потужних засобів розповсюдження власної версії історії, можливості

створювати власний наратив, розповідати власну правду або ж маніпулювати політичною свідомістю чи змінювати хід політичної гри, впливаючи на глобальну міжнародну думку» [2].

Усі переваги та недоліки цифрового середовища інтегровані в політичний інформаційний простір. Якщо у форматі практичного та повсякденного використання вони не становлять загрози, то в політичній інтерпретації можуть мати катастрофічні соціальні та безпекові глобальні наслідки [1, с. 252].

Дослідник І. Олефір вказує на те, що одним із негативних аспектів інформатизації є використання інформації як інструменту маніпулювання суспільством: «Можливість вільного доступу до інформації залежить не лише від технічних ресурсів суспільства, але й від політичних уподобань державного керівництва» [7].

Окрім цього, «соціальні мережі таять у собі ряд небезпек, наприклад, створення негативної та неправдивої інформації з метою отримання прибутку; поширення конфіденційної інформації; заборонений контент (насильство, вбивство); кіберзлочинність, кібертероризм... тощо» [2].

Ще одним негативним аспектом, на наш погляд, є збір персональної інформації користувачів, який здійснюється через соціальні мережі. Так, одним з перших, хто активно використав цю технологію був передвиборчий штаб Б. Обама. Зокрема, його штаб використовував персональну інформацію про своїх потенційних виборців та аналізував їхню поведінку онлайн. При цьому, варто зазначити, що у передвиборчій кампанії Б. Обама соціальні мережі ще не настільки активно використовувалися для поширення дезінформації та фейків, як, наприклад у Д. Трампа (Jetter M., Ulrich K., Ecker H.). Дослідниця Н. Горбенко аналізує термін «постправа», який став популярним через те, що незважаючи на об'єктивні факти, докази, і завдяки популістським заявам, емоційному тиску й дезінформації на виборах Президента США переміг Дональд Трамп, а британці проголосували за вихід зі складу Євросоюзу [4, с. 23].

Окрім подібних негативних наслідків використання соціальних мереж як інструменту політичної маніпуляції, варто, на наш погляд, зосередити увагу на ще одній технології, яка має яскраво виражене негативне забарвлення. Мова йде про тролінг та ботоферми. На цю проблематику звертає увагу вітчизняна дослідниця С. Була: «Досить популярним є також використання ботмереж як своєрідних політичних найманців, які з готовністю підтримують то одних, то інших» [2].

Про негативні наслідки комунікації в соціальних мереж пише й О. Гоцур: «Комунікування в соціальних мережах породило такі негативні явища, як тролінг та ботоіндустрія. Ці елементи власне можуть впливати на PR-кампанію. Головне завдання ботів і тролів – керувати настроями людей у соцмережах» [5].

Можемо впевнено констатувати, що використання соціальних мереж через всі негативні наслідки і прояви ускладнює процес раціонального усвідомлення політичної дійсності. Тим не менш, не дивлячись на цілу низку негативних наслідків використання соціальних мереж у політичному процесі, підкреслимо, що, на наш погляд, всі ці недоліки перекриваються одним позитивним моментом, а саме – максимізацією політичної комунікації між представниками політичної влади і громадянським суспільством. Негативні ж аспекти / наслідки мають відстежуватись, аналізуватись і контролюватись.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, підкреслимо, що: 1) у сучасному світі Інтернет, безперечно, є невід'ємною частиною комунікативного простору, в тому числі й політичного; 2) інтернет-простір виступає потужним інструментом впливу, що має яскраво виражені соціальні та політичні наслідки; 3) інтернет-простір сприяє розвитку нових форм комунікації, в тому числі політичної; 4) роль соціальних медіа в політиці невинно зростає порівняно з традиційними ЗМІ; 5) соціальні мережі забезпечують появу нових форм комунікації між політичною елітою і громадянським суспільством; 6) соціальні мережі стали ефективним інструментом закордонних і вітчизняних політичних PR-кампаній; 7) соціальні мережі мають сталі позитивні характеристики, а саме: низький поріг входу, швидкість передачі інформації, відсутність просторово-часових меж взаємодії тощо; 8) соціальні мережі свідомо використовуються політичними елітами для впливу на свідомість та поведінку виборців; 9) використання соціальних мереж має яскраво виражені негативні наслідки: перетворення реальної політики на символічну, поширення негативної або неправдивої інформації, політична маніпуляція, тролінг, ботоферми тощо; 9) використання соціальних мереж ускладнює процес раціонального усвідомлення політичної дійсності; 10) демократизація політичного процесу не означає повну відсутність контролю за інформацією, яка розповсюджується через соціальні медіа.

Бібліографічний список:

1. Афанасьєва К. Медіаконтент: шляхи протистояння викликам цифрової епохи (досвід Швеції). Наукові записки Інституту журналістики. 2013. Т. 50. С. 251–254.
2. Була С. Соціальні мережі як інструмент політичної маніпуляції. НЖ «Політикус». 2020. Вип. 4. 21-25. URL: http://politicus.od.ua/4_2020/5.pdf
3. Воротинський В.В. Інтернет як простір політичного впливу та маніпулювання. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» 2015. № 4 (27).
4. Горбенко Н. Постправа як феномен сучасної політики. Education and science of today intersectoral issues and development of sciences. 2021. Vol. 3. С. 23–27.
5. Гоцур О. Соціальні мережі і політичний PR в українських та закордонних виборчих кампаніях. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика. 2021. №2 (2). 53-57.
6. Данько Ю. Соціальні мережі як засіб політичної комунікації. EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE. 2015. Volume 2. Issue 2. С. 204-209.
7. Олефір І. Індустріальне та інформаційне суспільство: моделі трансформації. Український науковий журнал «Освіта регіону». URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1416>
8. Радченко О. Роль інтернет-комунікацій в політичній взаємодії в Україні. Автореферат. Одеса, 2012. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50594656.pdf>
9. Сидоров М., Табаков Д. Інтернет як засіб соціальної комунікації та соціального впливу. 2018. URL: https://ipriend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/sidorov_internet.pdf.
10. Чеканова П. Social networks as a tool of political manipulation and propaganda. Polit. challenges of science today. International relation. Abstracts of XXI International conference of higher education students and young scientists, Kiev, 2021, 103-105. URL: <http://fmv.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82-2021.pdf#page=103>
11. Чижова Н. Інтернет як комунікативний та соціальний простір інформаційного суспільства. 2013. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4975/Chyzhova.pdf;jsessionid=006A304A379129AAC8FD5E45B5421909?sequence=1>
12. Янченко А. Соціальні медіа як елемент політичної комунікації. Політичний менеджмент. 2023. №1. С. 153-157.
13. Castells M. Information Technology, Globalization and Social Development. UNRISD Discussion Paper. 1999. N. 114. URL: <https://cdn.unrisd.org/assets/library/papers/pdf-files/dp114.pdf>
14. Castells M. Communication Power. Oxford: Oxford University Press. 2009.
15. Farrell G. The Consequences of the Internet for Politics. Annual review of political science. 2012. Vol.15. URL: <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-polisci-030810-110815>
16. Jetter M., Ullrich K., Ecker H. Using the president’s tweets to understand political diversion in the age of social media. <https://www.nature.com/articles/s41467-020-19644-6#Sec1>
17. Kersting, Norbert. Online Participation: From “Invited” to “Invented” Spaces. International Journal of Electronic Governance. 2016. N. 6 (4). 270-280.
18. Luengo, Oscar. Political Communication in Times of Crisis. Berlin: Logos Verlag. 2016.
19. Meraz, Sharon. Is there an Elite Hold? Traditional Media to Social Media Agenda Setting Influence in Blog Networks. Journal of Computer-Mediated Communication. 2016. N. 14 (3). 682-707.
20. Zhuravskaya E., Petrova M., Enikolopov R. Political Effects of the Internet and Social Media. Annual review of political science. 2020. URL: <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-economics-081919-050239>

References:

1. Afanasieva K. Mediakontent: shliakhy protystoiannia vyklykam tsyfrovoy epokhy (dosvid Shvetsii). Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky. 2013. T. 50. 251-254.
2. Bula S. Sotsialni merezhi yak instrument politychnoi manipulyatsii. Politykus. 2020. V.4. 21-25. URL: http://politicus.od.ua/4_2020/5.pdf
3. Vorotynskiy V. Internet yak prostir politychnoho vplyvu ta manipulyuvannia. Visnyk Natsionalnogo universytetu «Yurydychna akademiia Ukraïny imeni Yaroslava Mudroho» 2015. № 4 (27).
4. Horbenko N. Postpravda yak fenomen suchasnoï polityky. Education and science of today intersectoral issues and development of sciences. 2021. Vol. 3. S. 23-27.
5. Hotsur O. Sotsialni merezhi i politychnyi PR v ukrainskykh ta zakordonnykh vyborchkykh kampiniakh. Visnyk Natsionalnogo universytetu «Lvivska politekhnika»: zhurnalistyka. 2021. №2 (2). 53-57.
6. Danko Yu. Sotsialni merezhi yak zasib politychnoi komunikatsii. EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE. 2015. Volume 2. Issue 2. 204-209.
7. Olefir I. Industrialne ta informatsiine suspilstvo: modeli transformatsii. Ukrainskyi naukovyi zhurnal «Osvita rehionu». URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1416>

8. Radchenko O. Rol internet-komunikatsii v politychnii vzaiemodii v Ukraini. Avtoreferat. Odesa. 2012. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50594656.pdf>
9. Sydorov M., Tabakov D. Internet yak zasib sotsialnoi komunikatsii ta sotsialnoho vplyvu. 2018. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/sydorov_internet.pdf.
10. Chekanova P. Social networks as a tool of political manipulation and propaganda. Polit. challenges of science today. International relation. Abstracts of XXI International conference of higher education students and young scientists. Kiev. 2021. 103-105. URL: <http://fmv.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82-2021.pdf#page=103>
11. Chyzhova N. Internet yak komunikatyvnyi ta sotsialnyi prostir informatsiinoho suspilstva. 2013. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4975/Chyzhova.pdf;jsessionid=006A304A379129AAC8FD5E45B5421909?sequence=1>
12. Yanchenko A. Sotsialni media yak element politychnoi komunikatsii. Politychnyi menedzhment. 2023. №1. 153-157.
13. Castells M. Information Technology, Globalization and Social Development. UNRISD Discussion Paper. 1999. N. 114. URL: <https://cdn.unrisd.org/assets/library/papers/pdf-files/dp114.pdf>
14. Castells M. Communication Power. Oxford: Oxford University Press. 2009.
15. Farrell G. The Consequences of the Internet for Politics. Annual review of political science. 2012. Vol.15. URL: <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-polisci-030810-110815>
16. Jetter M., Ullrich K., Ecker H. Using the president's tweets to understand political diversion in the age of social media. <https://www.nature.com/articles/s41467-020-19644-6#Sec1>
17. Kersting, Norbert. Online Participation: From "Invited" to "Invented" Spaces. International Journal of Electronic Governance. 2016. 6 (4). 270-280.
18. Luengo, Oscar. Political Communication in Times of Crisis. Berlin: Logos Verlag. 2016.
19. Meraz, Sharon. Is there an Elite Hold? Traditional Media to Social Media Agenda Setting Influence in Blog Networks. Journal of Computer-Mediated Communication. 2016. 14 (3). 682-707.
20. Zhuravskaya E., Petrova M., Enikolopov R. Political Effects of the Internet and Social Media. Annual review of political science. 2020. URL: <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-economics-081919-050239>

Kravets A. The role of the social networks in the political process: positive ta negative consequence

Social networks are an integral part of the modern Internet space. The Internet space, in turn, acts as a powerful tool of influence, which has pronounced social and political consequences. In addition, it promotes the development of new forms of communication, including political. Let us emphasize that the role of social media in politics is constantly growing compared to traditional mass media. Each of the popular social networks currently has more than a million users and their number is constantly increasing. It is not surprising that political figures are gradually joining media personalities active in social networks. Today, it is difficult to imagine a famous foreign or domestic politician who would not have a page on social networks. Note that social networks act as an important component of the modern political space and become one of the main tools of communication between the political elite and civil society. On the other hand, social networks have become an effective tool of foreign and domestic political PR-campaigns, they are deliberately used by political elites to influence the consciousness and behavior of voters. Therefore, the study of their role in the political process, as well as the consequences of their use, is becoming increasingly relevant. We note that social networks have permanent positive characteristics, namely: low entry threshold, speed of information transmission, lack of space-time boundaries of interaction, etc. At the same time, the use of social networks has pronounced negative consequences: the transformation of real politics into a symbolic one, the spread of negative or false information, political manipulation, trolling, bot farms, etc., and their active use complicates the process of rational awareness of political reality. Let us emphasize that the democratization of the political process does not mean a complete lack of control over the information that is distributed through social media. Therefore, today we should talk not so much about the growing role of social networks in the political process, but about its social and political consequences.

Keywords: *political internet space, social media, social networks, political process, political communication, political manipulation*